

PRESENTATIE HOORZITTING HERVORMING KUNSTENAARSSTATUUT Sarah Baur

Goeiemiddag. Ik ben Sarah Baur, sinds 1994 actief als kunstenaar. Ik werk al 27 jaar in de film-, muziek- en theatersector, als regisseur, auteur en actrice. Door mijn werk op filmsets werd ik vrij snel in het zogenaamde kunstenaarsstatuut ingeschreven.

Sinds 1999 ben ik deel van het kunstenaarscollectief Choux de Bruxelles, waar ik ook de zakelijke kant ken, zowel aan de kant van de werknemer als aan de kant van de werkgever/opdrachtgever.

Sinds kort ben ik ook als onbezoldigd vrijwilliger actief als voorzitter van ACOD Cultuur Brussel. Dat engagement ben ik aangegaan omdat onze sector versnipperd en geïndividualiseerd is en ik behoefte heb aan verbinding in de strijd voor onze rechten.

Om te beginnen wil ik jullie bedanken voor de gelegenheid om het standpunt van de kunstenaar bij te lichten. Het lijkt me noodzakelijk dat onze getuigenissen gehoord worden: de discussie over de sociaal-economische positie van de cultuurwerker gaat tenslotte over ons. Maar aangezien wij een diverse groep zijn, zijn er ook verschillende stemmen die allemaal hun verhaal hebben. Niemand kan voor de hele sector spreken, ik wil dus benadrukken dat het belangrijk is om naar die meerstemmigheid te luisteren. Wat ik vandaag wil doen is een denkkader schetsen, met mogelijke denkpistes, in de hoop jullie verbeelding te triggeren.

Wat ons als kunstenaars in het kunstenaarsstatuut bindt, is dat we onze waardigheid willen opeisen en terugkrijgen.

Die waardigheid werd ons ontnomen door een ondoorgrondelijk juridisch kluwen. Een kluwen dat een helder inzicht in het statuut belemmert voor jullie, voor ons én voor de rest van de samenleving.

Die waardigheid werd ons ontnomen door verwaarlozing van onze sector in het algemeen en ons sociaal statuut in het bijzonder.

Die waardigheid, tenslotte, is ons ontnomen door laster en eerroof door sommige politici.

Woorden als profiteurs en subsidieslurpers, insinuaties over overbodigheid werden daarbij niet geschuwd als inzet voor politiek gespin. Dat wij voor die karikaturen vatbaar zijn, heeft natuurlijk alles te maken met de wankele fundering waarop het zogenaamde kunstenaarsstatuut gebouwd is.

Met het kunstenaarsstatuut worden eigenlijk de voordeelregels in de werkloosheid bedoeld. Om daarvoor in aanmerking te komen moet een kunstenaar binnen de 18 maanden 156 dagen werk bewijzen waarvan minstens 104 dagen artistiek. Dat op zich is al vrij pittig, gezien we veelal per project worden aangesteld en lang niet iedereen komt daarvoor in aanmerking.

Alleen contracten zijn geldig. KVR's - de Kleine VergoedingsRegeling - of vrijwilligersvergoedingen tellen niet mee voor de opbouw van onze sociale rechten, terwijl ze zelfs bij grote gesubsidieerde instellingen als vergoedingsmethode worden ingezet.

Idealiter krijgen we die contracten rechtstreeks van onze werkgever, maar vaker moeten we langs payrollbureaus passeren, waar we veel geld, zo'n 8% beheerskost aan kwijt zijn.

Eens de artiest het statuut heeft verworven, krijgt die een uitkering berekend op 60% van het laatste loon. Daarover heerst al een eerste misverstand bij velen, als zou de kunstenaar elke maand die volle 60% uitgekeerd krijgen. Dat is niet zo, want voor elke dag waarop de kunstenaar een contract heeft, vervalt de uitkering.

Het privilege van het kunstenaarsstatuut is enkel dat de degressiviteit van de werkloosheidsuitkering wordt opgeheven. De uitkering zakt dus niet na het eerste jaar.

Hier ontstaat een tweede misverstand, namelijk dat kunstenaars dat recht behouden door het bewijs van slechts 3 artistieke activiteiten per jaar. Dat klopt niet. Die 3 contracten zijn het deel van de controle dat via de hulpkas of de vakbond naar de RVA wordt verstuurd. Het is een steekproef.

Daarnaast is er nog een bijkomende controle door de VDAB en Actiris, waarbij als ongeschreven regel telt dat je minstens halftijds contracten moet kunnen aantonen. Zoniet wordt de kunstenaar in een activeringstraject geplaatst, waarbij diens inspanningen om aan werk te geraken van dichtbij worden opgevolgd. En waarbij die ook het statuut kan verliezen.

Wat is er nu nodig om onze waardigheid als cultuurwerkers terug te krijgen?

In de eerste plaats is er transparantie nodig.

Het nieuwe kunstenaarsstatuut moet in zijn voorwaarden en rechten door iedereen begrepen kunnen worden. Met iedereen bedoel ik niet alleen de kunstenaar, de beleidsmaker, de VDAB en Actiris, maar ook de brede samenleving.

Een goed kunstenaarsstatuut is er een dat we aan elke burger in een paar zinnen kunnen uitleggen.

Daar hoort ook bij dat voor iedereen duidelijk moet zijn waarom een dergelijk apart statuut nodig is, namelijk: omwille van de specifieke arbeidsorganisatie in de kunstensector.

We hebben duidelijke regels en afspraken nodig, die voor langere tijd gelden om enige zekerheid en duurzaamheid te garanderen.

Ten tweede moet er een gezonde verhouding zijn tussen de verschillende functies in onze sector. De afweging om toegang te krijgen tot een dergelijk statuut moet niet zozeer bepaald worden door het criterium of een functie nu puur artistiek of technisch-artistiek, dan wel ondersteunend is. Er moet veeleer gekeken worden naar de context waarin de cultuurwerker zijn arbeid verricht. Is die projectmatig of kan je voltijds in dienst genomen worden? Pas dan kan je gaan bepalen wat iemand moet presteren om toegelaten te worden, want dat zijn twee zeer verschillende werksituaties.

Het is ook belangrijk dat de RVA en de VDAB dezelfde beoordelingsregels gebruiken per stad en gewest. Daar zit helaas verschil op, het lijkt op willekeur en dat maakt de verwarring compleet.

Ten derde moet er ook een rechtvaardige verhouding bestaan met de sociale statuten in andere sectoren. We willen niet alleen dat de fabrieksarbeider, de verpleger en de horeca-uitbater begrijpen wat het kunstenaarsstatuut inhoudt en waarom wij maatwerk voor ons beroep nodig hebben, we willen hen daarbij ook recht in de ogen kunnen kijken.

Het is niet zo dat we privileges willen voor de cultuursector, zoals sommige politici dat graag noemen om zo andere beroepsgroepen tegen ons op te zetten. Het is de complexiteit van onze situatie die maakt dat we met discriminatie zitten en daarom is er nood aan maatwerk om tot een gelijkheid met andere beroepsgroepen te komen.

Leefbaarheid en billijkheid moeten in die verhouding het streefdoel zijn, niet zoals nu het geval is: de armoedegrens.

Punt vier: zorg ervoor dat de nieuwe regelgeving voor de cultuurwerkers deel kan blijven uitmaken van de sociale zekerheid en tegelijk toch iets anders wordt dan een uitzondering op een werkloosheidsvergoeding.

De arbeidsorganisatie in de sector heeft zich namelijk in de loop der jaren aan het bestaan van het kunstenaarsstatuut aangepast en rekent op een aanzienlijk deel van informele en onbezoldigde arbeid door de kunstenaar. Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat in een vergadering over een mogelijk project of samenwerking, iedereen aan tafel voor die vergadertijd betaald is, behalve de kunstenaar. Die verlaat die vergadertafel met de opdracht om een voorstel uit te werken. Ook dat werk is onbezoldigd. Het gebeurt vaak dat de creatie van het project en zelfs de repetities niet betaald worden en dat er alleen voor de uiteindelijke uitvoering een contract wordt opgesteld. Zo is een sociaal vangnet iets geworden waar we in gevangen raken.

Ook als een kunstenaar subsidies wil aanvragen, zal zij voor de tijd die ze daarvoor vrijmaakt, geen vergoeding krijgen.

Bijkomende vorming, netwerken, het onderhouden van vaardigheden, enzovoort zijn ook voor ons conto. Kortom: het aandeel onbetaalde arbeid is groot.

Kunnen we dan nog spreken van een werkloosheidsuitkering? Juister zou zijn om het te hebben over een compensatie voor onbezoldigde arbeid.

We moeten dus op verschillende manieren het hellend vlak naar precariteit doorbreken. Waarom ook geen minimumvergoeding vastleggen, voor werknemers én zelfstandigen?

Zorg er tenslotte ook voor dat de regelgeving rond betaald vrijwilligerswerk en het aandeel toegelaten niet-artistiek werk dat men mag verrichten zonder het statuut te verliezen voor iedereen duidelijk is. De vele aanhoudende geruchten over verstrenging van het kunstenaarsstatuut en slordige administratieve opvolging rond de verplichte aanvraag tot toelating om vrijwilligerswerk te mogen doen, laten een gevoel van onveiligheid bestaan en sluiten kunstenaars op in het isolement van het statuut: je krijgt schrik om iets anders te doen omdat je de voordeelregels niet wil verliezen.

Nochtans verruimen kunstenaars die af en toe iets anders doen hun netwerk en stellen ze hun creativiteit nog meer ten dienste van de maatschappij. Dit mag uiteraard nooit een verplichting zijn.

De Corona-periode heeft getoond hoe veel cultuurwerkers, ondanks de maatregelen, geen steun vonden. Dat bewijst de precare arbeidsorganisatie. We hebben dus nood aan meer duurzame contracten die de onbetaalde arbeid terugdringen.

Tegelijk moet de uitzendarbeid afnemen en moet er meer controle komen op het oneigenlijke gebruik ervan, dat veel voorkomt en waar tussenpersonen veel geld mee verdienen.

Payrollbedrijven zijn de grootste werkgevers in de sector geworden en cultuurwerkers krijgen de administratieve kost daarvan doorgeschoven. Dat valt niet te rijmen met de oproep voor fair practice, fair pay.

Ook al is cultuur een bevoegdheid van de gemeenschappen, je kan als federale overheid vanuit de bevoegdheid inzake de sociale zekerheid met de gemeenschappen wel bepaalde principes afspreken dat er bij de subsidies meer nadruk moet komen op degelijke tewerkstelling en dat er toezicht moet zijn om er voor te zorgen dat de voorziene middelen voor de cultuurwerkers bij de aanvragen gegarandeerd zijn én ook doorstromen naar de cultuurwerkers.

Hetzelfde geldt voor de tax shelter. Je kan voorwaarden toevoegen om een groot deel van die middelen effectief naar duurzame verloning te laten gaan. De hefboomen zijn er, het is jullie politieke verantwoordelijkheid om er iets constructiefs mee te doen.

In een notendop: zorg voor voorspelbaarheid, solidariteit en veiligheid.

Daaraan ontlene wij onze waardigheid én het behoedt ons voor precariteit.

Wij hebben ons talent, we moeten alleen de nodige context krijgen waarin we die kunnen ontplooien. En dat komt uiteindelijk de hele maatschappij ten goede.

Ik dank u voor uw aandacht.